

Nr 72.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1927 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor jämte en i ämnet väckt motion.

(3:e avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 14 januari 1927 dagtecknad proposition, nr 52, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag, begärt riksdagens yttrande över det förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, som av föredragande departementschefen förordats.

Vid 1920 års riksdag, då Kungl. Maj:t i proposition nr 334 begärde anslag till partiell löneförbättring för häradshövdingarna och till bestridande av vissa resekostnadsbidrag åt dessa befattningshavare, hemställdes i särskilda inom riksdagen väckta motioner dels att riksdagen i sammanhang med besvarandet av nämnda proposition ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning rörande frågan om avskaffande av sportelsystemet såsom avlöningsform för domare samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda, och dels att riksdagen ville besluta, att vid domsagas kansli skulle fast anställas erforderligt antal skrivbiträden såsom stats-tjänstemän med understöd, utom av ersättning för renskrivning från domhavanden, med vissa bidrag av statsverket såsom en mindre grundlön jämte ersättning för sjukhjälp och semester samt pension.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 juni 1920, nr 457, däri riksdagen anmälde, att riksdagen beviljat medel till partiell löneförbättring för häradshövdingarna jämte bestridande av vissa resekostnadsbidrag i enlighet med i propositionen angivna grunder, yttrade riksdagen beträffande den motionsvis väckta frågan rörande sportelsystemets avskaffande, att riksdagen funne en utredning i ämnet önskvärd och fördenskull ansåge sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan utredning, varjämte riksdagen förmälde sig kunna förutsätta, att vid en utredning i nyss angivna

syfte frågan om beredande av statsanställning åt å domsagokanslierna tjänstgörande skrivbiträden komme att tagas under omprövning.

Den av riksdagen sålunda begärda utredningen har verkställts av sakkunniga, som tillkallats åren 1920 och 1922 och avgivit förslag i ämnet respektive den 24 september 1921 och den 28 februari 1923. Dessa sakkunniga föreslogo en omläggning av avlöningssystemet för häradshövdingarna, och skulle till följd härav kostnaderna för domsagoförvaltningen, således även avlöningen till de icke rättsbildade biträdena, övertagas av staten och dessa biträden alltså bliva statsanställda. De förslag, som av nämnda sakkunniga avgivits, hava icke av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 november 1925 har dåvarande chefen för justitiedepartementet samma dag tillkallat tre sakkunniga att biträda inom justitiedepartementet med utredning huruvida — utan föregripande av frågan om organisationen av arbetet vid de allmänna underdomstolarna i samband med en rättegångsreform — redan nu kunde beredas en mera tryggad och i avlöningshänseende tillfredsställande ställning för de icke rättsbildade domsagobiträdena; och anförde departementschefen vid ärendets föredragning i statsrådet bland annat:

»Frågan om beredande av en mera tryggad ställning åt de vid domsagokanslierna anställda icke rättsbildade biträdena har länge varit aktuell. Att detta spörsmål ännu icke funnit sin lösning torde till väsentlig del vara att tillskriva den omständigheten, att man i avvaktan på den förestående rättegångsreformen icke velat vidtaga några mera genomgripande förändringar i avlönings- eller organisationsavseende beträffande de allmänna underdomstolarna.

Det torde ej heller låta sig göra att nu upptaga frågan om inrättandet av ordinarie statsavlönade skrivbiträdesbefattningar å domarekanslien. Såsom jag vid anmälan för Kungl. Maj:t den 13 mars 1925 av frågan angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning (propositionen nr 173) framhållit, lär nämligen frågan om sportelsystemets avskaffande och dess ersättande av fasta löner för häradshövdingarna icke böra för närvarande upptagas till någon slutlig omprövning. På grund av det intima samband, som denna fråga äger med spörsmålet om de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, måste vid sådant förhållande anstå med en definitiv reglering av detta senare spörsmål.

Emellertid synes det mig böra undersökas, huruvida man icke redan nu skulle kunna, utan att föregripa frågan om organisationen av arbetet vid de allmänna underdomstolarna vid en rättegångsreform, finna en anordning, som avlägsnade de värsta bristerna med avseende å de icke rättsbildade domsagobiträdenas ställning.

Då den till häradshövdingarna utgående expeditionslösen (sportlerna) avvägs med hänsyn bland annat därtill, att det åligger dem att själva avlöna

erforderliga skrivbiträden, måste den provisoriska lösningen av förevarande spörsmål givetvis sökas genomförd utan att ökade kostnader för statsverket uppstå eller den rättssökande allmänheten ytterligare betungas.»

De sakkunniga, som senast tillkallats, hava den 16 januari 1926 avgivit betänkande i ämnet (statens offentliga utredningar 1926:2) och därvid funnit en provisorisk anordning med avseende å ifrågavarande biträdens avlöningsförhållanden och anställningsvillkor kunna vidtagas. Nämda anordning avser vissa reglerande bestämmelser beträffande biträdenas avlöning samt om beredande av semester, sjukhjälp och pension. Biträdena skulle allt fortfarande äga anställning hos häradshövdingarna, som även under tiden för den provisoriska anordningen skulle hava att med inkomsterna av domsagorna svara för kostnaderna jämväl för denna del av domsagoförvaltningen.

I fråga om lönebeloppet hava de sakkunniga föreslagit en bestämmelse av innebörd att biträde skall avlönas efter göromålets beskaffenhet och biträdets duglighet men tillika ansett föreskrift böra meddelas om att lönen icke må sättas lägre än ett visst angivet belopp; och har härvid föreslagits det lönebelopp, som finnes angivet i löneklass 1 av löneplanen avdelning B i 9 § avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, enligt reglementets lydelse i kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 270). Detta lönebelopp utgör i ortsgrupp A 1,500 kronor, ortsgrupp B 1,566 kronor, ortsgrupp C 1,632 kronor, ortsgrupp D 1,698 kronor, ortsgrupp E 1,764 kronor, ortsgrupp F 1,830 kronor och ortsgrupp G 1,896 kronor. Å nämnda belopp skulle jämväl åtnjutas dyrtidstillägg enligt de för befattningshavare i statens tjänst gällande allmänna grunder beträffande nyreglerade verk.

För tillgodonjutande av denna lön har förutsatts en daglig arbetstid av i allmänhet sju timmar. För kortare arbetstid skulle lönen utgå med ett i förhållande till den kortare arbetstiden reducerat belopp. Skyldighet att gälda minimilönen skulle icke inträda förrän biträde innehaft anställningen minst ett år. En nedsättning av lönen under föreskrivet minimibelopp har ansetts böra kunna äga rum för biträde, vars arbetsförmåga på grund av hög ålder eller eljest är nedsatt.

För biträde, som tillika är förordnat till kommissionär i domsagan, har föreslagits en i viss mån avvikande anordning. För sådant biträde skulle å den enligt eljest stadgade grunder beräknade lönen nedsättning kunna få äga rum med belopp, motsvarande två tredjedelar av den nettoinkomst, biträdet åtnjuter såsom kommissionär; och skulle då kommissionärsuppdraget få ombesörjas under den bestämda arbetstiden.

Bestämmelserna om minimilönen skulle gälla för de stadigvarande biträden, som oundgängligen erfordrades i domsagorna.

Antalet sådana biträden skulle, enligt den mening, som omfattats av de sakkunnigas majoritet, för varje domsaga, efter förslag av häradshövdingen,

bestämmas av hovrätten, som även skulle äga att, där sådant av särskilda omständigheter funnes påkallat, efter framställning av häradshövdingen medgiva att i stället för anställande av stadigvarande biträde med viss daglig arbetstid annan anordning för ombesörjande av sådant biträdes göromål finge äga rum, varjämte hovrätten skulle äga medgiva nedsättning av lönen under föreskrivet minimibelopp.

Enligt ett vid betänkandet fogat särskilt yttrande av en av de sakkunniga skulle hovrättens befattning med hithörande frågor allenast avse att, där på grund av särskilda omständigheter anledning förekomme till nedsättning av lönen under vad som stadgats, hovrätten därtill skulle kunna lämna medgivande och det alltså överlämnas åt häradshövdingarna själva att bestämma angående antalet biträden, arbetstiden och vissa anordningar eljest för kansliarbetet. I anslutning till denna uppfattning föreslog nämnda ledamot av de sakkunniga även vissa regler för lönens bestämmande i de fall, då densamma beräknades efter annan grund än viss daglig arbetstid.

I förevarande frågor skulle det tillkomma hovrättens president att å hovrättens vägnar ensam fatta beslut.

Ett stadigvarande biträde, som innehaft anställningen minst ett år, skulle årligen äga att, när sådant kunde ske utan hinder för göromålets behöriga gång, åtnjuta semester under 20 dagar å tid, som häradshövdingen bestämde, och skulle, därest biträdet av behörigen styrkt sjukdom hindrades att tjänstgöra, biträdet under bortovaro från tjänstgöring av sådan anledning äga åtnjuta lönen oavkortad sammanlagt 25 dagar av ett och samma kalenderår.

För beredande av pension åt biträdena har föreslagits pensionsförsäkring av biträdena i enlighet med den i 34 § lagen om allmän pensionsförsäkring omförmälda, på frivilliga avgifter grundade försäkring. Och skulle för biträde, som innehaft anställningen minst ett år, genom häradshövdingens försorg inbetalning, för år räknat, äga rum med 100 kronor, varav en tredjedel finge avdragas å bitrådets lön. För biträde med kortare arbetstid finge försäkringsavgiften i förhållande därtill reduceras.

Den i 34 § lagen om allmän pensionsförsäkring omförmälda, på frivilliga avgifter grundade försäkring kan anordnas antingen såsom enskild försäkring eller grupp-försäkring.

De sakkunniga hava utformat alternativa förslag, det ena för enskild försäkring och det andra för grupp-försäkring. Den för enskild försäkring fastställda pensionsåldern, 67 år, har syntts de sakkunniga väl hög, om den också med hänsyn till pensionsrätten vid tidigare inträdande varaktig oförmåga till arbete icke syntts dem vara alldeles oantaglig som ett provisorium. Grupp-försäkring med en särskilt för dessa biträden medgiven pensionsålder av t. ex. 62 år skulle enligt de sakkunnigas mening måhända ur denna synpunkt vara att föredraga. Å andra sidan skulle, enligt gällande bestämmelser, vid grupp-försäkring skriftligt avtal om försäkringsvillkoren ingås mellan pensionsstyrelsen och vederbörande, och vissa svårigheter hava

i nu föreliggande fall synts erbjuda sig härför, då det icke torde finnas kontrahent, som kunde ingå ett dylikt avtal med pensionsstyrelsen. De sakkunniga tänka sig därför möjligheten, att i förevarande fall avtalet kunde ersättas av särskilda, av Kungl. Maj:t med stöd av 34 § i lagen om allmän pensionsförsäkring utfärdade föreskrifter. Vid enskild försäkring skulle vid inbetalningen av första försäkringsavgiften mellan häradshövdingen och biträdet träffas överenskommelse om val av tariff för försäkringen. Efter framställning av häradshövdingen kunde annan betryggande anordning med avseende å tillförsäkrande av pension åt biträde medgivas av hovrättspresidenten.

Enligt betänkandet skulle biträde anställas av häradshövdingen, som även skulle äga att, när skäl därtill förekomme, entlediga biträde. Entledigande av annan anledning än fel eller försummelse i tjänsten skulle ske efter skriftlig uppsägning, vilken så vitt möjligt borde ske senast tre månader före anställningens upphörande.

I fråga om sättet för genomförandet av den provisoriska anordningen innehöll betänkandet, att såsom villkor för rätten att från och med den 1 juli 1926 tillgodonjuta den förhöjning av expeditionslösen enligt kungörelser den 18 oktober 1918 (nr 796) och den 20 juli 1925 (nr 362), som provisoriskt medgivits för tiden intill berörda den 1 juli 1926, häradshövdingen skulle vara skyldig att underkasta sig ifrågavarande bestämmelser beträffande de vid domsagens kansli anställda icke rättsbildade biträdena, dock att bestämmelserna icke skulle äga tillämpning i domsaga, där häradshövdingen anmält, att han icke ville begagna sig av förhöjningen av expeditionslösen, som i så fall skulle redovisas till statsverket.

Sedan över de sakkunnigas förslag avgivits infordrade utlåtanden av rikets hovrätter, statskontoret, pensionsstyrelsen och häradshövdingarna samt styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar framlades frågan för riksdagen i en den 25 februari 1926 dagtecknad proposition, nr 167, däri Kungl. Maj:t begärde riksdagens yttrande över ett av dåvarande chefen för justitiedepartementet förordat förslag till bestämmelser i ämnet. Detta förslag anslöt sig väsentligen till de sakkunnigas betänkande. Angående frågan om hovrättspresidenternas beslutanderätt i vissa avseenden ansåg sig dock departementschefen böra förordade den av reservanten bland de sakkunniga föreslagna och i flertalet yttranden förordade utvägen; och i fråga om de båda alternativ, som av de sakkunniga utformats beträffande biträdenas pensionering, förordade departementschefen det alternativ, som avsåg försäkringens anordnande såsom enskild försäkring.

Statsutskottet hemställde i avgivet utlåtande (nr 125), att riksdagen måtte förklara sig icke hava något att erinra mot det av departementschefen förordade förslaget. I en vid utlåtandet fogad reservation hemställdes emellertid, att riksdagen måtte förklara, att riksdagen icke hade något att erinra mot det i propositionen framlagda förslaget, i vad det avsåge beredande av pension

och kostnadsfri sjukledighet åt de icke rättsbildade domsagobiträderna, men att ett ingripande från statens sida i övriga i förslaget angivna hänseenden i frågans nuvarande läge icke borde äga rum.

Första kammaren antog det förslag, som innefattades i reservationen, under det att andra kammaren biföll utskottets hemställan. Kamrarnas beslut skilde sig alltså därutinnan, att första kammaren ansåg, att något ingripande från statens sida icke borde äga rum ifråga om biträdenas avlönings- och semesterförhållanden, under det att andra kammaren, i likhet med statsutskottet, fann sig böra ansluta sig till departementschefens förslag därutinnan.

Med förmälan att sammanjämkning av de olika beslut, vari kamrarna sålunda stannat, ansetts icke kunna ske och att ärendet icke varit av beskaffenhet att kunna avgöras medelst gemensam omröstning, anmälde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 juni 1926, nr 327, vad sålunda förekommit.

Några föreskrifter i detta ämne har Kungl. Maj:t därefter icke utfärdat.

Tiden för giltigheten av den enligt ovannämnda kungörelser den 18 oktober 1918 och den 20 juli 1925 medgivna tillfälliga förhöjningen av vissa lösensatser utgick, såsom i det föregående omnämnts, den 1 juli 1926.

Emellertid hade i en till Kungl. Maj:t ställd skrift styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar hemställt, att de genom berörda kungörelser provisoriskt förhöjda lösensatserna måtte från och med den 1 juli 1926 varda definitivt införda i förordningen angående expeditionslösen, varjämte styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare i en annan till Kungl. Maj:t ställd skrift anhållit, att Kungl. Maj:t ville till prövning upptaga frågan om definitiv reglering av lösensatserna i nämnda förordning.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 29 juni 1926 av dessa skrifter erinrade chefen för finansdepartementet om Kungl. Maj:ts proposition till 1926 års riksdag angående de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor och om frågans behandling i riksdagen samt anförde därefter bland annat: Vid den utgång, förslaget om ordnande av de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor sålunda erhållit, stode det för departementschefen klart, att en definitiv reglering av de genom kungörelserna den 18 oktober 1918 och den 20 juli 1925 provisoriskt bestämda lösensatserna icke för det dåvarande borde ifrågakomma. Frågan om förbättring av nämnda biträdens villkor borde, enligt departementschefens förmenande, upptagas till förnyad behandling i sådan tid, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1927 års riksdag. Därvid torde man böra i allt väsentligt upptaga de grunder, som förordats i oförmälda proposition. Därest ett efter sådan förnyad prövning framlagt förslag icke skulle leda till något resultat, syntes — vid det förhållande, att förhöjning av expeditionslösen bibehållits oförändrad vid det högsta belopp, vartill densamma en gång blivit fastställd, oaktat prisnivån därefter väsent-

ligen sjunkit och en avsevärd nedsättning vidtagits beträffande andra former av dyrtidstillägg — böra tagas under omprövning, huruvida icke, åtminstone vad underdomstolarna på landet beträffade, en nedsättning av ifrågavarande provisoriskt fastställda lösensatser kunde anses påkallad. I avbidan å den avsedda regleringen av de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor ansågo sig departementschefen emellertid böra förorda en förlängning till den 1 juli 1927 av giltighetstiden för kungörelserna den 18 oktober 1918 och den 20 juli 1925.

I enlighet med departementschefens hemställdan förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 29 juni 1926 (nr 254), att nyssnämnda båda kungörelser skulle, med viss av särskilda omständigheter föranledd mindre ändring, äga förlängd giltighet tillsvidare intill den 1 juli 1927.

Sedermera har styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar i en den 30 oktober 1926 dagtecknad skrift på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förordna om definitivt införande i förordningen angående expeditionslösen av de sålunda provisoriskt förhöjda lösensatser för vissa expeditioner från häradsrätt och domhavande på landet; och har styrelsen därvid tillika — under framhållande att enligt förenämnda proposition till 1926 års riksdag tillämnade bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor ställts i ett visst samband med omförmälda provisoriskt bestämda lösensatser — dels erinrat, att styrelsen i yttrande till Kungl. Maj:t den 12 februari 1926 förklarat sig icke hava något att anmärka mot sådana bestämmelser rörande de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, som sedermera angivits i nämnda proposition, dels ock tillkännagivit, att föreningen vid senast hållna årsmöte den 9 oktober 1926 godkänt styrelsens ifrågavarande yttrande.

Departementschefen har nu i ärendet anfört följande:

»Den i ärendet förebragta utredningen synes mig giva vid handen, att redan nu — i avbidan på en definitiv lösning av frågan om förändring av avlöningssystemet för häradshövdingarna — en provisorisk anordning till förbättrande av de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor bör vidtagas.

Jag anser alltså förslag i ämnet böra ånyo framläggas för riksdagen; och synes mig därvid sakkunnigbetänkandet, som läg till grund för den till 1926 års riksdag avlätna propositionen, kunna i allt väsentligt följas.

Visserligen är det sant att, såsom under behandlingen av frågan vid fjol-årets riksdag från vissa håll gjordes gällande, ifrågavarande biträden även under tiden för den provisoriska anordningen allt fortfarande skulle komma att vara anställda i häradshövdingarnas tjänst. Emellertid må härvid erinras, att dessa biträden obestriddligen utföra ett för staten nödvändigt arbete, varför deras förhållande icke kan anses såsom privatanställning i

vanlig mening utan snarare måste betraktas såsom i det närmaste analogt med den ställning statsanställda biträden hos andra myndigheter intaga. Härtill kommer, att grunderna för inkomsterna av domsagorna, med vilka inkomster biträdenas avlöningsförmåner av häradshövdingarna bestridas, regleras enligt av statsmakterna fastställda normer. Med hänsyn till vad sålunda anförts lärer fog förefinnas för ett ingripande från statens sida i samtliga de avseenden, som i de sakkunnigas utredning gjorts till föremål för behandling. Den provisoriska anordningen bör alltså omfatta såväl biträdenas sjukhjälp och pension som ock deras avlöning och semester.

I fråga om avlöningsbestämmelserna hava de sakkunniga föreslagit en mera allmän föreskrift av innebörd, att lönen bör bestämmas med hänsyn till göromålets beskaffenhet och biträdets duglighet, men tillika ansett föreskrift böra meddelas om att lönen icke må sättas lägre än visst angivet belopp. Att meddela mera ingående föreskrifter rörande lönebeloppet, såsom bestämmande av flera löneklasser och biträdenas placering i dessa, synes, då fråga är allenast om en provisorisk anordning, icke vara lämpligt eller erforderligt. De farhågor, som uttalats för att genom fastställande av en minimilön denna lätteligen skulle komma att anses såsom normallön och att mera kvalificerade biträden följaktligen kunde tänkas komma att drabbas av löneminskning, torde näppeligen vara befogade. Att häradshövdingarna genom införandet av föreskrift om minimiavlöning skulle finna sig föranlåtna att nedsätta lönen för dylika biträden med högre avlöning, torde knappast kunna förutsättas. I de fall, då häradshövdingarna hava behov av mera kvalificerade biträden, lära nog häradshövdingarna själva finna med sin fördel förenligt att giva dessa biträden en löneställning, som tillfullo motsvarar deras arbete och kvalifikationer.

Enligt sakkunnigförslaget skall emellertid efter vederbörande hovrättspresidents medgivande en nedsättning av lönen under minimibeloppet kunna äga rum för biträde, vars arbetsförmåga på grund av hög ålder eller eljest är nedsatt. Mot en dylik bestämmelse lär icke vara något att i princip erinra; dock synes sådan nedsättning böra ifrågakomma endast i undantagsfall, då biträdes arbetsförmåga är stadigvarande nedsatt i så avsevärd grad, att biträdet uppenbarligen icke gör skäl för minimilönen.

Att, såsom förslaget i denna del vidare innebär, biträdenas löner bestämmas att utgå efter olika ortsgrupper, torde vara lämpligt, så mycket hellre som redan nu ifrågavarande löner å olika orter åtminstone till en viss grad synas vara differentierade efter en sådan grund.

Enligt förslaget skola å de fasta lönebeloppen utgå dyrtidstillägg enligt de för befattningshavare i statens tjänst gällande allmänna grunder beträffande nyreglerade verk. Härvid torde emellertid böra iakttagas att, därest beträffande det statliga avlöningssystemet dyrtidstilläggen komma att inarbetas i de fasta lönerna, givetvis motsvarande anordning bör vinna tillämpning även beträffande nu ifrågavarande biträden.

I fråga om ledighet vid sjukdom lär det vara rimligt, att sådan ledighet

icke göres helt kostnadsfri för biträdet, utan bör biträdet självt få vidkännas något avdrag å lönen, exempelvis en femtedel, och synes den tid, varunder biträde vid ledighet av nämnda anledning sålunda skulle äga bibehålla fyra femtedelar av lönen, skäligen kunna bestämmas till 25 dagar av ett och samma kalenderår. Beträffande semestertiden skulle väl kunna ifrågasättas någon ökning, särskilt med hänsyn till äldre och mera kvalificerade biträden, men då sådana biträden, enligt vad i ärendet inkomna uppgifter giva vid handen, redan nu i regel åtnjuta längre semester, och det icke lär kunna förutsättas att inskränkning härutinnan av häradshövdingarna vidtages, synes det vara tillfyllest med en föreskrift av innehåll att biträde äger åtnjuta nu ifrågavarande förmåner under *minst* de angivna tiderna.

Den av de sakkunniga föreslagna anordningen för biträdenas pensionering genom anslutning till den i 34 § lagen om allmän pensionsförsäkring omförmälda, på frivilliga avgifter grundade försäkring innebär i huvudsak, att varje årligen inbetald avgift bereder den försäkrade ett visst pensionsbelopp vid uppnådd pensionsålder eller vid tidigare inträdande varaktig oförmåga till arbete. Ehuru för de biträden, som uppnått högre ålder, de utfallande pensionsbeloppen för en föreslagen årlig inbetalning av 100 kronor komma att bliva ganska obetydliga, anser jag mig, då häradshövdingarna skäligen icke torde kunna åläggas större bidragsskyldighet i fråga om biträdenas pensionering än de sakkunniga föreslagit, såsom exempelvis vissa års retroaktiva avgifter för äldre biträden, och alltså i nu förevarande ordning en för de äldre biträdena mera tillfredsställande lösning av pensionsfrågan än förslaget innebär icke synes kunna ernås, likväl böra såsom ett provisorium tillstyrka den föreslagna anordningen.

Av de båda alternativ, som av de sakkunniga i denna del utformats, finner jag mig böra förorda det alternativ, som avser försäkringens anordnande såsom enskild försäkring. Visserligen är den enligt denna försäkringstyp för inträde av ålderspension stadgade åldern av uppnådda 67 år väl hög för ifrågavarande befattningshavare och skulle ur denna synpunkt grupp-försäkring med en lägre pensionsålder vara att föredraga, men med hänsyn till vad pensionsstyrelsen i ärendet anfört anser jag den enskilda försäkringen, då det nu allenast gäller en provisorisk anordning, böra givas företräde. Vid den omläggning av den frivilliga pensionsförsäkringen, som i anledning av pensionsstyrelsens framställning kan förväntas bliva genomförd, torde ock, såsom pensionsstyrelsen antytt, anordningar kunna vidtagas för att bereda redan anslutna personer tillfälle att i önskvärd utsträckning få för försäkring enligt de nya villkoren — i främsta rummet rätt till lägre pensionsålder — tillgodoräkna sig även tidigare erlagda avgifter.

De föreslagna bestämmelserna i ämnet skulle äga tillämpning å de vid domsagokanslierna stadigvarande anställda biträdena, således å de biträden, varav ett någorlunda konstant behov förefinnes. Däremot skulle bestämmelserna ej hava avseende å den skrivhjälp, som därutöver vid mera tillfällig anhopning av arbete erfordras. Enligt den mening, som omfattats av

de sakkunnigas majoritet, skulle det tillkomma vederbörande hovrättspresident att, efter förslag av häradshövdingen, för varje domsaga bestämma antalet stadigvarande biträden, varemot en av de sakkunniga ansett ett hänskjutande av dylik fråga till hovrättspresidenten icke böra äga rum utan det böra överlämnas åt häradshövdingarna att härutinnan själva träffa avgörande.

För min del ansluter jag mig till den av reservanten bland de sakkunniga föreslagna och i flertalet yttranden förordade meningen, i enlighet varmed ett hänskjutande till hovrättspresidenten skulle äga rum endast i rena undantagsfall, då häradshövding ansåge sig böra påkalla nedsättning av lönen under stadgat minimibelopp. För vinnande av enhetlig praxis synes emellertid lämpligt att häradshövdingarna åläggas att angående de i domsagan anställda biträdena till hovrättspresidenterna insända uppgifter i de avseenden, som föreliggande förslag avser att reglera; därigenom blir tillfälle för hovrättspresidenterna att, om en oriktig praxis skulle utvecklas, därå fästa vederbörandes uppmärksamhet för åstadkommande av erforderlig rättelse.

Vad slutligen angår sättet för genomförande av de ifrågasatta anordningarna torde, såsom av de sakkunniga framhållits, hinder ej kunna anses föreligga att såsom villkor för häradshövdingens rätt att framdeles tillgodonjuta förhöjningen av expeditionslösen stadga skyldighet för häradshövding att beträffande de för domsagoarbetet erforderliga icke rättsbildade biträden vara underkastad de bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelar; men bör häradshövding, som icke vill underkasta sig dessa bestämmelser, efter anmälan vara därtill berättigad och för sådan händelse vara skyldig att till statsverket redovisa inflytande merlösen i den omfattning Kungl. Maj:t kan komma att bestämma.

Genom kungörelsen den 29 juni 1926, nr 254, har, på sätt ovan nämnts, Kungl. Maj:t förordnat, att dittills gällande kungörelser om förhöjning av expeditionslösen skulle äga fortsatt giltighet tillsvidare intill den 1 juli 1927. Genomförandet av föreliggande förslag angående de icke rättsbildade domsagobiträdena betingar, att förhöjningen i expeditionslösen framdeles icke gives temporär giltighet utan fastställes att gälla tillsvidare. Det torde emellertid böra framhållas, att den ökning av inkomsterna, som denna förhöjning tillför häradshövdingarna, icke utan vidare får anses såsom normgivande, då framdeles häradshövdingarnas lönefråga kommer att definitivt regleras.»

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition har utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion, nr 186, vari hemställts, att riksdagen ville med avslag å propositionen besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till en annan ordning, byggd på i motionen ifrågasatta grunder.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för detta förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Den provisoriska anordning med avseende å ifrågavarande biträdens avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, som de sakkunniga föreslagit och departementschefen förordat, avser, såsom nämnts, vissa reglerande bestämmelser beträffande dels biträdenas avlöning dels ock beredande av semester, sjukhjälp och pension. Biträdena skulle allt fortfarande äga anställning hos häradshövdingarna, som även under tiden för den provisoriska anordningen skulle hava att med inkomsterna av domsagan svara för kostnaderna jämväl för denna del av domsagoförvaltningen.

Att, på sätt sålunda ifrågasatts, staten skulle ålägga häradshövdingarna att mot uppbärande av den förhöjda expeditionslösen, som för närvarande tillerkänts dem, efter vissa principer avlöna de hos dem anställda biträdena, kan utskottet icke tillstyrka. När, såsom nu är fallet, staten i stället för att själv åtaga sig alla med rättsskipningen i domsagorna förbundna kostnader ålagt häradshövdingarna att mot åtnjutande av sportler själva bekosta avlölandet av de icke rättsbildade biträden, som de för arbetets bedrivande kunna finna nödiga, måste häradshövdingarna i förhållande till dem anses likställda med enskilda arbetsgivare och synes ett ingripande från statens sida i löneavtal ingångna mellan häradshövdingarna och deras biträden icke böra ifrågakomma. Redan av denna anledning anser sig sålunda utskottet böra bestämt motsätta sig departementschefens förslag i denna del.

De sakkunniga hava stött sitt förslag bland annat därpå, att den medgivna förhöjningen av lösen blivit så avvägd, att den bör kunna medgiva någon förbättring i biträdenas ställning i de fall, sådant finnes särskilt påkallat. Häremot må emellertid erinras, att en dylik synpunkt icke framfördes vid bestämmandet av förhöjningens storlek. Densamma medgavs i syfte att kompensera häradshövdingarna för de ökade kostnader för domsagoförvaltningen, som det försämrade penningvärdet medfört. Likaså må framhållas, att, då häradshövdingarnas egna löneförmåner icke blivit bestämda med hänsyn till olika ortsgrupper, skyldighet att avlöna biträdena efter sådan grund skulle kunna bliva kännbarare för häradshövdingar, som äro bosatta å dyrare orter.

Något på särskilda missförhållanden i fråga om nuvarande avlöningsvillkor grundat skäl för det ifrågasatta statsingripandet har, så vitt utskottet funnit, icke heller kunnat åberopas. Skulle likväl dylika missförhållanden i ett eller annat fall förefinnas, torde man få förutsätta att, efter vad i frågan förekommit, vederbörande häradshövding vidtager erforderlig rättelse. Om utskottet sålunda finner det olämpligt att för domarkären stadga tvångsbestämmelser i fråga om de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningar, kan utskottet lika litet förorda, att dylika bestämmelser nu stadgas beträffande övriga i propositionen föreslagna avseenden. Spörsmålet i dess helhet om de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor torde böra lösas först i samband med den förestående rättegångsreformen.

Slutligen vill utskottet hava framhållit, att ett insläende på den av Kungl. Maj:t angivna vägen kan komma att medföra vittgående konsekvenser och får utskottet i sådant hänseende, bland annat, erinra om den hos häradsskrivarna anställda personalen.

Utskottet, som förutsätter, att nu gällande bestämmelser om förhöjd expeditionslösen prolongeras oberoende av frågan om domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, får sålunda hemställa,

- a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition må förklara, att ett ingripande från statens sida i de i propositionen angivna hänseendena i frågans nuvarande läge icke bör äga rum; samt
- b) att herr Lindhagens ovanberörda motion, I:186, må anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Stockholm den 26 april 1927.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. *Kvarnzelius*, A. C. *Lindblad*, J. L. *Widell*, J. *Nilsson* i Malmö, C. P. V. *Nilsson* i Gränebo, O. *Bergqvist*, A. *Pers*, J. G. *Wallis*, E. A. *Hallin*, C. I. *Asplund*, P. A. *Bergström* och J. B. *Johansson* i Fredrikslund; samt

från andra kammaren: herrar A. *Anderson* i Råstock, A. *Wiklund*, C. R. *Jansson* i Falun, P. *Nilsson* i Bonarp, L. J. *Carlsson-Frosterud*, O. *Olsson* i Kullenbergstorp, A. Å:son *Törnkvist* i Karlskrona, P. M. *Olsson* i Blädinge, E. *Kristensson* i Göteborg, B. F:son *Holmgren*, E. G. E. *Eriksson* i Stockholm och J. *Olofsson* i Digernäs.

Reservation

av herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallis*, *Asplund*, *Bergström*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Vid behandling av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition nr 167 till sistlidet års riksdag anförde utskottet, att utskottet i likhet med föredragande departementschefen ansåge att, med hänsyn till det nära samband frågan om de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor ägde med spörsmålet om förändring av gällande avlöningssystem för häradshövdingarna, en definitiv reglering av förstnämnda fråga icke kunde ske. Med hänsyn emellertid till angelägenheten av att biträdena ifråga snarast möjligt bereddes en tryggare ställning än de dittills intagit, fann utskottet det billigt och rättvist, att en provisorisk anordning för förbättrande av deras avlöningsförhållanden och anställningsvillkor utan dröjsmål komme till stånd. Utskottet framhöll ock, att i de över de sakkunnigas förslag avgivna utlåtandena i allmänhet icke framställdes någon erinran mot att åtgärder vidtoges i syfte, varom fråga vore. I en del utlåtanden hade visserligen uttalats, att missförhållanden icke förelåge i den utsträckning, att ett statsingripande vore av nöden. Motionvis hade ock yrkats, att statens ingripande på förevarande område skulle inskränka sig till frågan om pension och kostnadsfri sjukledighet för biträdena. En dylik begränsning kunde utskottet dock icke förorda, utan ansåge utskottet, att de ifrågasatta bestämmelserna borde omfatta jämväl biträdenas avlönings- och semesterförhållanden. De invändningar, som häremot anförts, fann utskottet alltså icke övertygande. Utskottet tillstyrkte sålunda departementschefens, på de sakkunnigas betänkande grundade förslag i frågan, i vad detsamma gällde omfattningen av statens ingripande på förevarande område.

Mot förslagets detaljer fann utskottet icke heller skäl till erinran.

Då utskottet alltjämt intager samma ståndpunkt till den föreliggande frågan, som kom till uttryck i 1926 års utlåtande i ärendet, får utskottet, under framhållande av att, enligt vad i den föreliggande propositionen omförmälts, föreningen Sveriges häradshövdingar numera förklarat sig icke hava något att anmärka mot de ifrågasatta bestämmelserna, alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herr Lindhagens ovanberörda motion, I:186, må förklara, att riksdagen icke haft något att erinra emot det förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, som av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 14 januari 1927 förordats.»